

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

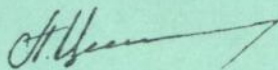
ЦЕГОЛЬНИК Петро Анатолійович

УДК 658.012.4

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОДЕЛІ
ФАХІВЦЯ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ

25.00.03 - організація та управління
в державних установах

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата державного управління

Київ - 1997

00738269 (7)

АВ 38. 684

Інституту транспортному університеті.

Міністерство освіти України

Наукові керівники: БІДНЯК Михайло Нестерович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та підприємництва Українського транспортного університету;
БИКОВ Валерій Юхимович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних технологій Державної академії керівних кадрів освіти.

Офіційні опоненти: ЧУГАЄВ Анатолій Олексійович, доктор економічних наук, професор, заступник начальника головного управління комплексного аналізу, прогнозування соціального розвитку та інформації Міністерства праці і соціальної політики України;
КОЗАК Людмила Степанівна, кандидат економічних наук, професор кафедри економіки та інформатики Українського транспортного університету.

Провідна установа: Київський національний економічний університет Міністерства освіти України.

Захист відбудеться 18 листопада 1997 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 50.34.01 в Українській Академії державного управління при Президентові України (252057, Київ-57, вул.Ежена Потье, 20, ауд.201).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української Академії державного управління при Президентові України.

Автореферат розісланий "17" жовтня 1997 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Г.О.Опанасюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Темпи соціально-економічного розвитку країни, ефективність функціонування одиниць виробничого та невиробничого секторів національної економіки, інших суб'єктів держави, самого державного апарату, залежать насамперед від рівня професіоналізму та фахової майстерності управлінського персоналу даних організаційних систем і, перш за все, керівників вищого управлінського ешелону. Залишився позаду час, коли управлінням могли займатись люди без відповідної професійної підготовки, виходячи лише з власного досвіду та хисту. Проблеми та завдання, що стоять сьогодні перед Україною, пов'язані з кардинальними змінами в усіх сферах суспільного життя, можуть бути належним чином вирішені тільки в тому разі, коли до управління на різних рівнях та ділянках прийдуть справжні фахівці цієї справи, професіонали у повному розумінні даного слова.

Таким чином, на порядку денному стоять надзвичайно важливі завдання формування корпусу професійно підготовлених фахівців у сфері управління та систематичного підвищення ефективності їх діяльності. У свою чергу це зумовлює необхідність наявності певних науково-методичних розробок, які могли б стати основою для наступної побудови процесу підготовки управлінців, а також сприяли б удосконаленню та розвитку безпосередньої професійної управлінської діяльності. У зв'язку з цим застосування ідеї та апарату моделювання до управлінської діяльності й потенціалу фахівця в сфері управління вбачається найбільш доцільним і продуктивним для вирішення означеної проблеми.

Питаннями розробки моделей спеціалістів та їх підготовки займалися ряд вітчизняних наукових колективів, але ці дослідження рідко стосувались управління і взагалі майже повністю були припинені ще на початку 80-х років. Тому на сьогоднішній день вони втратили свою актуальність і потребують перегляду, поглиблення та розвитку. Крім того, докорінна зміна всієї сфери соціально-економічного управління вимагає цілковито нового погляду на професійну управлінську діяльність та особливості її відображення у відповідних моделях. В той же час, аналіз використаних джерел свідчить, що закордонний досвід, враховуючи національну специфіку, може бути перейнятий лише частково.

Усе наведене зумовило актуальність даного дослідження, що присвячене науковому обґрунтуванню та розробці концепції і мето-

дики моделювання професійної діяльності й потенціалу фахівця в сфері управління, та формуванню відповідної професійної моделі управління.

При побудові дисертаційної роботи використовувались досягнення фундаментальних досліджень по теорії діяльності, проблемам організації та управління, а також деяких розробок, присвячених моделюванню процесів діяльності спеціаліста та його підготовки. Особливо необхідно виділити праці таких вітчизняних та зарубіжних учених як: Е.Г.Юдін, Є.Е.Смірнова, Г.Кунц, С.О'Доннел, Д.О'Шонессі, С.Янг, М.Х.Мескон, О.Шелдон, М.Альберт, Д.М.Гвішиані, П.Друкер, Ф.Хедоурі, Р.Акофф, Ф.Емері та інших.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилось у межах плану науково-дослідних робіт Українського транспортного університету. Завдання роботи лежать у руслі основних державних програм, що стосуються перебудови та підвищення ефективності механізму управління національною економікою та іншими інституціями держави, а також програм, (як на державному так і на галузевому рівнях) у сфері освіти. Зокрема Указу Президента України "Про затвердження програми кадрового забезпечення державної служби та програми роботи з керівниками державних підприємств, установ і організацій"; Указу Президента України "Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців"; Закону України "Про державну службу"; державної національної програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття").

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування та розробка концепції і методики моделювання професійної діяльності й потенціалу фахівця в сфері управління, їх реалізація при формуванні професійної моделі управління (на прикладі побудови професійної моделі адміністративного керівника організації)

Відповідно до мети були визначені наступні завдання дослідження :

- дослідити проблематику формування та діяльності фахівця в сфері управління;

- обґрунтувати доцільність і продуктивність використання апарату моделювання для дослідження та аналізу процесу професійної діяльності фахівця і необхідного йому потенціалу та застосувати його до управління, як до специфічної професійної діяльності;

- на основі концептуальної схеми діяльності розробити концепцію

та методика формування професійної моделі фахівця;

- побудувати та дослідити професійну модель управління;
- розкрити загальну методика типологічного й порівняльного аналізу управлінських професій;
- реалізувати розроблену концепцію та методика моделювання при побудові професійної моделі адміністративного керівника організації;
- проаналізувати можливості подальшого застосування результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в розробці концепції та методики моделювання професійної управлінської діяльності та потенціалу, необхідного фахівцю в сфері управління. До результатів, що характеризують наукову новизну дослідження також відноситься розробка: загальної методики типологічного та порівняльного аналізу професійної управлінської діяльності; підходів до визначення уніфікованої та спеціалізованої складових управлінської праці і потенціалу, необхідного фахівцю в сфері управління; професійної моделі адміністративного керівника організації.

Теоретико-методичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що процедура побудови професійної моделі адміністративного керівника здійснювалась таким чином, що технологія її створення, а також більшість поточних та кінцевих результатів можуть бути безпосередньо чи опосередковано використані при побудові професійних моделей для інших управлінських професій і навіть для професій неуправлінського спрямування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що здійснені розробки дозволяють: побудувати модель процесу підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації адміністративного керівника організації, а також здійснювати управління цим процесом; комплексно вдосконалювати безпосередню професійну діяльність адміністративного керівника; моделювати діяльність та потенціал, необхідний представникам інших управлінських професій; здійснювати на основі типологічного і порівняльного аналізу розведення, групування, класифікацію та інтеграцію управлінських професій; використовувати отримані результати в навчальному процесі для розробки навчальних планів і програм з ряду дисциплін при підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації фахівців у сфері управління.

На базі виконаних розробок в Міжрегіональному центрі підго-

товки та перепідготовки спеціалістів автосервісу (м.Київ) був розроблений пакет документів (концепція підготовки, кваліфікаційні характеристики, навчальні плани, робочі програми та ін.) для створення в рамках центру факультету "Менеджменту та бізнесу"

Положення роботи знайшли використання при розробці та корекції посадових інструкцій та документацій, а також при визначенні функцій та повноважень посадових осіб апарату управління підприємств Державного департаменту автомобільного транспорту України, корпорації "Укравто", СП "Райз інвест" м.Рівне.

Результати дисертаційного дослідження використовуються також в Українському транспортному університеті при викладанні дисциплін "Менеджмент", "Управління ефективністю виробництва", "Управління трудовими колективами" на факультеті "Управління на транспорті".

Особистий внесок здобувача. Основні ідеї та розробки, здійснені в рамках дисертаційного дослідження і висвітлені у представленій роботі, зокрема, ті, що характеризують наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто. Ідеї співавторів наукових праць здобувача в роботі не використовувались, оскільки виходили за рамки предмету дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати досліджень, що включено до дисертаційної роботи, висновки та пропозиції доповідались, обговорювались та отримали схвалення на 9 науково-практичних конференціях, у тому числі на 4-х міжнародних.

Публікації. Результати наукових досліджень знайшли відображення в 4-х наукових працях автора.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст роботи викладений на 176 сторінках друкованого тексту, містить 11 таблиць і 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано його мету та наукову новизну, практичну значущість результатів, коротко викладено основний зміст роботи, висвітлено його теоретичну та методологічну основу.

У першому розділі "Аналіз стану проблеми. Мета і завдання дослідження" проведено аналіз стану проблеми, визначено та обґрунтовано мету і завдання дослідження, основні можливі шляхи їх досягнення.

У дослідженні здійснюється аналітичний екскурс в історію розвитку науки та практики управління. Його необхідність зумовлена тим, що в нашій країні управління в окрему професію та галузь науки виділилось відносно недавно і сьогодні виникла масштабна проблема інфраструктурного забезпечення цієї сфери. Необхідна ж науково-методологічної база для оптимального розвитку такої інфраструктури поки що лише в зародковому стані. Тому подібний екскурс є надзвичайно корисним. Він дозволяє не тільки відстежити процес становлення управління, але й максимально точно визначити сучасний стан, основні тенденції розвитку управлінської науки та практики і на цій основі здійснювати подальше вдосконалення та розвиток даної сфери.

Досліджено основні школи й підходи до управління. Виявлено головні фактори що характеризують основні тенденції розвитку управлінської праці: швидке ускладнення управлінської праці (інформаційна переважання, ускладнення технічних і соціальних компонентів організації); необхідність адаптації до все більш широкого, складного та мінливого зовнішнього середовища; двоїстий характер процесів, що впливають на обмеження діапазону управління; швидка диференціація управлінської праці та інші.

Проведений аналіз дозволив виявити надзвичайно важливу в сфері управління проблему, яку можна визначити як проблему уніфікації та спеціалізації управлінської праці.

Одним з основних аспектів інфраструктурного забезпечення управлінської професії є формування відповідного корпусу фахівців - професійних управлінців. Як показав аналіз, одна з головних причин низької ефективності функціонування більшості підприємств та організацій - відсутність необхідного рівня професіоналізму вищого ешелону управлінського персоналу і насамперед - у перших керівників.

У зв'язку з цим в роботі здійснюється дослідження проблематики формування професійного управлінця в сучасних умовах, висвітлюється принциповий шлях її вирішення. В цьому ракурсі вивчено та викладено закордонний досвід формування управлінців.

Показано, що сьогодні західні, зокрема, американські школи бізнесу готують управлінців виходячи з практики, що склалася, ба-

зуючись на власному або запозиченому досвіді, чому сприяє стабільний тип економіки і виразно еволюційний характер її розвитку.

Констатується, що в наших умовах подібний підхід неприйнятний і процеси формування професійних управлінців для оптимального розвитку повинні базуватись на попередньо розробленому відповідному теоретико-методологічному і методичному фундаменті. Тому ідея моделювання в застосуванні до деяких специфічних областей професійного простору фахівця, під яким розуміється сфера, що охоплює всі процеси і явища, пов'язані з формуванням і функціонуванням спеціаліста, вбачається найбільш продуктивним методом і інструментом побудови зазначеного фундаменту. При цьому моделюванню можуть і повинні підлягати три основні об'єкти:

- процес підготовки (формування) фахівця;
- потенціал, необхідний фахівцю;
- безпосередня професійна діяльність фахівця.

Кінцевий результат такого моделювання - відповідні моделі. Моделювання діяльності є базисним і повинно проводитися на основі системного підходу, зокрема комплексного дослідження діяльності.

Розглянута проблематика визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також його джерелознавчу базу. Моделювання діяльності передбачає не тільки її безпосереднє дослідження, але й використання певних наукових розробок, зокрема теорію діяльності. Тому ґрунтовно були вивчені наукові першоджерела цієї теорії, а також праці ряду сучасних вчених, які здійснили в її розвиток найбільш вагомий внесок. Крім цього досліджувався вітчизняний досвід з розробки моделей спеціалістів і їх підготовки, який мав місце в 70-х, початку 80-х років, а також ряд дисертацій присвячених формуванню управлінських кадрів. Найбільш важливою ж бібліографічною ділянкою стало аналітичне дослідження великої кількості вітчизняних і закордонних праць з питань управління та організації.

Вироблена в руслі викладеної проблематики мета й задачі дослідження визначили подальший хід його побудови.

У другому розділі "Наукове обґрунтування і розробка методологічної концепції та методичного апарату дослідження та моделювання професійної діяльності й потенціалу необхідного фахівцю" науково обґрунтовується і розробляється концепція та методичний апарат побудови професійної моделі.

Дослідження показали, що застосування ідеї моделювання до сфери управління має спільні теоретичні та методологічні засади з

моделюванням інших професійних областей. Виходячи з цього, в другому розділі розробляються загальні аспекти моделювання діяльності та потенціалу, яким потрібно володіти фахівцю.

У процесі роботи викладена сутність і загальний зміст моделі діяльності, моделі суб'єкта діяльності та моделі його підготовки. Показано логічний взаємозв'язок між цими моделями, а також обґрунтована можливість і доцільність об'єднання моделі діяльності й моделі спеціаліста в рамках єдиної професійної моделі. Доведено, що професійна модель повинна розроблятися дослідниками, на відміну від моделі підготовки, що розробляється викладачами і педагогами.

Окреслена загальна методологічна інфраструктура побудови досліджень, спрямованих на розробку професійних моделей, що включає: усвідомлення проблемної ситуації; постановку дослідницької проблеми; вибір об'єкта дослідження; формування системи цілей і вибір мети дослідження; створення концептуальних схем, висунення гіпотези; вибір або формування підходу до дослідження; формування методичного апарату; емпіричний етап; етап синтезу професійної моделі; прогноз можливостей подальшого застосування результатів.

При цьому констатується, що зв'язки між виділеними етапами мають не підпорядковано-послідовну, а ітераційно-логічну природу, що дозволяє піднести їх до статусу методологічного принципу змістово-логічної єдності.

У рамках дослідження професійна діяльність розглядається в світлі напрацювань теорії діяльності. Вироблена загальна концепція професійної діяльності, яка визначає, що конкретна професійна діяльність групи фахівців того чи іншого профілю формується під впливом перманентно існуючої і об'єктивно-необхідної технології діяльності, а також важливих соціальних, соціокультурних і соціально-психологічних характеристик групи як суб'єкту діяльності.

У дисертаційній роботі і зокрема при формуванні професійної моделі адміністративного керівника організації розроблялись перші два блоки концепції.

Подальший аналіз, проведений в рамках професійної діяльності і потенціалу, необхідного фахівцю, дозволив визначити їх внутрішню структуру. Структура професійної діяльності включає:

- сфери діяльності;
- типи діяльності (види робіт);
- проблеми (задачі);
- функції.

Структура потенціалу необхідного фахівцю містить:

- знання;
- уміння та навички;
- особисті якості;
- установки, ціннісні орієнтації, світогляд.

Дані компоненти є найважливішими складовими професійної моделі (ПМ).

Доведено, що ПМ адміністративного керівника організації, як і інші професійні моделі повинні розроблятися в рамках комплексного підходу, під яким розуміється міждисциплінарне дослідження цілісного, системно організованого об'єкта.

Висунуто й обгрунтовано властивості адекватності й динамічності як головні вимоги для того, щоб модель могла на потрібному рівні виконувати свої функції. Необхідність наявності вказаних властивостей визначила головні вимоги до конструювання моделі: міждисциплінарність, повнота і багаторівневість розгляду та відображення об'єкту. Висунуто також критерії адекватності моделі.

Розробка професійної моделі неможлива або надто ускладнена без попереднього типологічного аналізу, під яким розуміється виділення типологічних груп діяльності в рамках професії. В роботі обгрунтована необхідність такого аналізу, подана загальна схема його проведення, а також виділені загальні фактори, що найбільш сильно детермінують професійну діяльність.

Враховуючи те, що у вітчизняній практиці управління лише нещодавно виділилось в самостійну професійну галузь, а також різкий поворот цієї сфери до менеджменту, управлінську діяльність сьогодні значною мірою можливо розглядати як нову професію. У зв'язку з цим, в межах розділу розглядається специфіка моделювання нових професій.

Одним із найважливіших етапів даного та подібних йому досліджень є формування методичного апарату. В роботі виділені основні задачі методичного характеру, що виникають у процесі дослідження: необхідність відображення всієї різноманітності сторін діяльності та її різнорівневої; забезпечення адекватності інформації, що отримується; забезпечення повноти й надійності вихідної інформації; можливість інтеграції різних підпрограм на етапі синтезу.

У відповідності з виробленою логікою проведення дослідження був розроблений універсальний методичний підхід до формування професійної моделі, який пізніше був успішно застосований і апро-

бований при побудові ПМ адміністративного керівника організації. Розроблений підхід включає 6 основних етапів:

1. Цільова установка.
2. Вибір об'єкту моделювання.
3. Формування підходу до дослідження.
4. Формування методичного апарату.
5. Дослідження вибраної професійної діяльності.
6. Формалізація професійної діяльності.
7. Визначення та обґрунтування вимог до суб'єкта діяльності.
8. Формалізація потенціалу, об'єктивно необхідного фахівцю.

Сутність та зміст кожного етапу представлені в роботі. Викладені також основні вимоги до методичного апарату і загальна процедура формування кожної конкретної методики, що може входити в методичний апарат. Вона, в свою чергу, включає наступні етапи: вибір загальної процедури дослідження; знаходження критеріїв для вибору методів дослідження; відбір методів; виділення вимог щодо методики; визначення процедур збору даних; переведення параметрів в емпіричні референти; пілотаж методики; опис методів аналізу всередині підпрограм; опис способу синтезу матеріалів різних підпрограм.

Описано та обґрунтовано також комплекс методів, що можуть використовуватися при побудові професійної моделі. Для дослідженні управлінських професій, враховуючи переважно розумовий творчий характер управлінської праці і складність її формалізації, рекомендовано застосування монографічного аналізу, як найбільш продуктивного методу, який дозволяє вивчити і акумулювати досвід великої кількості досліджень, що присвячені аналізу управлінської діяльності. Обробка та шліфування структури та змісту моделі, повинні здійснюватися при використанні методів формалізованого і неформалізованого інтерв'ю із фахівцями, а також з залученням експертів. Остаточна перевірка - методом експертних оцінок, оскільки на сьогоднішній день не існує більш точного і надійного методу перевірки інформації стосовно управлінської діяльності.

Вказані методи були успішно застосовані при побудові ПМ адміністративного керівника організації.

Методичним інструментом відображення та формалізації параметрів моделі було вибрано стандартний перелік, який в загальному виді являє собою набір деяких пунктів, що відображають морфологію тієї чи іншої сторони діяльності (потенціалу фахівця). Стандарт-

ний перелік при цьому рекомендується для всіх подібних розробок, як ефективний універсальний інструмент дослідження, що дозволяє оптимізувати процедуру збору, обробки, інтерпритації та формалізації даних.

У дисертації подана вичерпна характеристика стандартного переліку як дослідницького інструменту. Визначено функції переліків, часткові вимоги до них, принципи їх побудови та загальні властивості. Викладена процедура формування та обробки переліків.

Здійснено також обґрунтування необхідності прогностичного моделювання при побудові професійної моделі, вказані шляхи та методи його забезпечення.

У третьому розділі "Дослідження управління і професійної управлінської діяльності як специфічних явищ та об'єктів що підлягають моделюванню" управлінська діяльність розглянута в контексті загальної типології явищ, що мають управлінську природу. Проведено загальну характеристику професійної управлінської праці з позицій "форми" та "змісту".

Для ідентифікації адміністративного управління, як і для інших форм професійної управлінської праці неможливо обійтися без типологічного та порівняльного аналізу. У відповідності з викладеними в другому розділі теоретичними та методичними принципами цих видів аналізу, в дисертації розроблена загальна методика типологічного аналізу управлінських професій, що базується на застосуванні комплексу типологічних ознак:

1. Внутрішньоорганізаційний рівень управління.
2. Загальна інтенція діяльності.
3. Функціональні сфери діяльності.
4. Функції управління, що виконуються.
5. Сфера функціонування організації.
6. Розмір організації.
7. Безпосередній предмет діяльності.

На основі типологічного аналізу розроблений та запропонований також загальний методичний підхід до проведення порівняльного аналізу управлінських професій. Водночас показані недоліки існуючого на сьогоднішній день способу групування управлінських працівників.

Розроблена методика типологічного аналізу реалізована при ідентифікації адміністративного управління організацією.

На базі вказаних розробок здійснено порівняльний аналіз менеджменту і адміністрування. В його рамках були вироблені два важ-

ливих висновки: по-перше, адміністрація та менеджмент мають принципово різні сфери компетенції і, по-друге, адміністративному управлінцю, на відміну від менеджера, значно меншою мірою необхідно володіти операційною системою організації. Керівник організації - це перш за все фахівець у сфері адміністративного управління - дженераліст і йому немає необхідності бути спеціалістом в питаннях функціонування операційної системи очолюваної ним організації (достатньо загального розуміння процесів). Зроблені висновки повною мірою узгоджуються з результатами ряду широкомасштабних закордонних досліджень, а також були підтверджені експертними оцінками.

Реалізація концепцій типологічного та порівняльного аналізу дозволила підійти до рішення проблеми уніфікації і спеціалізації стосовно управлінської діяльності й потенціалу, необхідного управлінцю. В результаті були визначені фактори, які задають уніфіковану та спеціалізовану складові управлінської праці, що дозволило вирішити вказану проблему стосовно адміністративного управління.

У рамках розділу розглянуто специфіку моделювання управлінських професій, розроблено загальну структуру професійної моделі фахівця в сфері управління (Рис 1), а також розкрито сутність та наповнення основних блоків моделі.

У четвертому розділі "Реалізація розробленої концепції та методики моделювання при побудові професійної моделі адміністративного керівника організації" розробляється шукана професійна модель.

Об'єкт представлений в моделі двоїсто: текстуально, у вигляді аналітико-синтетичного інтерпритуючого опису і формалізовано, у вигляді комплексу структурованих переліків, що відображають виділені для аналізу параметри.

Розробка професійної моделі адміністративного керівника організації проходила у відповідності зі схемою побудови загальної структури професійної моделі.

Адміністративне управління ідентифіковано як сфера управління та вид управлінської діяльності, що являють собою загальне генеральне керівництво комплексною структурною соціально-економічною одиницею (організацією). Запропоновано його визначення і загальна характеристика.

Визначено посадовий статус адміністративного керівника організації та сфера його компетенції, що загалом включає 10 відносно

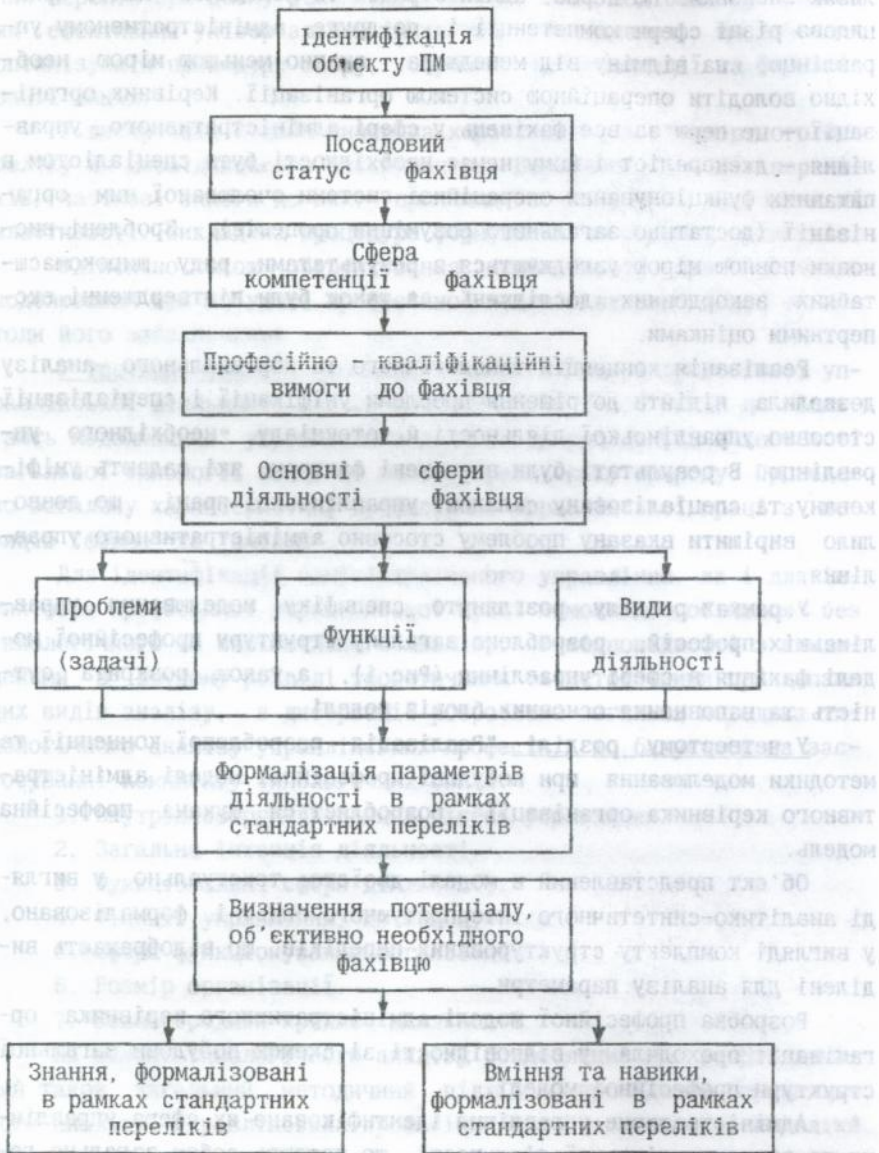

Рис. 1

Структура професійної моделі фахівця в сфері управління

відокремлених областей:

1. Загальне керівництво організацією.
2. Здійснення стратегічного управління.
3. Керівництво апаратом управління.
4. Забезпечення взаємодії із зовнішнім середовищем.
5. Управління персоналом.
6. Керівництво системою прийняття рішень.
7. Керівництво внутрішньоорганізаційною технологією управління.
8. Здійснення генерального контролю.
9. Забезпечення ефективності.
10. Правові аспекти та безпека.

У розрізі кожної з областей, що складають сферу компетенції, відпрацьовані головні функції адміністративного керівника, а також основні проблеми та задачі які він вирішує.

Сфера компетенції, у свою чергу, висуває професійно-кваліфікаційні вимоги до адміністративного керівника, які в загальному вигляді також вироблено та представлено в дисертації.

Розробка формалізованих структурних компонентів, що складають професійну модель проводилася в розрізі чотирьох виділених у професійному плані основних сфер діяльності адміністративного керівника, до яких відносяться: здійснення загальних функцій управління; вироблення, прийняття та реалізація управлінських рішень; управління людськими ресурсами; а також управління особистою працею, самоорганізація та професійний ріст.

Відповідно було виділено чотири сфери потенціалу, необхідного для успішного функціонування у професійному плані фахівцю в сфері управління.

Експериментальний етап розробки та відпрацювання формалізованих компонентів моделі проходив шляхом індивідуальної і колективної експертизи. В її рамках застосовувалися такі види опитування як: анкетування, інтерв'ювання та дискусія. Анкетування проводилося частково зі зворотним зв'язком.

Було застосовано методи безпосередньої оцінки та ранжування. Безпосередня оцінка проводилася з використанням 100-бальної шкали.

У процесі обробки даних експертного опитування вираховувався сумарний бал кожного з пунктів стандартних переліків:

$$\sum_{j=1}^m a_{ij} = a_{i1} + a_{i2} + \dots + a_{im}$$

де a_{ij} - ранг присвоєний i -му пункту j -м експертом;
 m - число експертів.

Далі вираховувалась їх опосередкована оцінка:

$$a_{i,cp} = \frac{\sum_{j=1}^m a_{ij}}{m}$$

на основі якої проводилось ранжування:

$$P_{min} = \max (a_{11}, a_{12}, \dots, a_{1m})$$

Для переліків другого рівня проводився розрахунок виважених балів щодо пунктів переліку:

$$N_{ij} = X_j + \sum_{i=1}^n Y_i K_{ij}$$

де X_j - бал j -го пункту переліку 2-го рівня;

Y_i - бал i -го пункту переліку 1-го рівня;

K_{ij} - коефіцієнт взаємозв'язку.

Ступінь узгодженості думок експертів визначався за допомогою коефіцієнта конкордації (за формулою Кендалла):

$$12 S$$

$$W = \frac{12 S}{m^2 (n^3 - n)}$$

де n - кількість факторів (пунктів);

S - сума квадратів відхилення:

$$S = \sum_{i=1}^n \Delta_n^2$$

У свою чергу, відхилення суми рангів кожного фактору від середньої суми рангів визначалося:

$$\Delta_i = \sum_{j=1}^m a_{ij} - \frac{\sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n a_{ij}}{n}$$

Гіпотеза про невинпадковість узгодженості між експертами (значимість коефіцієнту конкордації), оцінювалася за допомогою

критерія Пірсона:

$$\chi^2 = W m (n - 1)$$

при $v = n - 1$ ступенях свободи.

Вираховане значення коефіцієнту конкордації становило 0,523. Цей коефіцієнт виявився значимим для рівня значимості 0,01, тобто з імовірністю 0,99 можна стверджувати, що думки експертів відносно важливості факторів узгоджуються не випадково.

У рамках сфери, що охоплює основні функції управління, були виділені 10 основних функцій, які виконує адміністративний керівник. У сфері управління людськими ресурсами - 6 підобластей. З кожної із сфер діяльності й компонентам, що їх складають, у відповідності з загальною методикою побудови професійної моделі та процедурою формування стандартних переліків були розроблені стандартні переліки проблем (задач), які вирішує адміністративний керівник, а також стандартні переліки необхідних йому знань, умінь та навичок. Структури всіх стандартних переліків відбиті кількісно та представлені в рангових шкалах.

Висновки.

1. Завдання кардинального підвищення ефективності управління організаційними системами на сучасному етапі розвитку суспільно-економічних формацій вимагають створення специфічних операціональних імітаційних середовищ, що дозволяють забезпечити пошук оптимальних шляхів удосконалення та росту ефективності професійної управлінської діяльності.

2. Створення імітаційних систем на базі застосування апарату моделювання, які дозволяють відобразити, дослідити та проаналізувати особливості професійної управлінської діяльності, в тій чи іншій сфері і на тому чи іншому рівні управління, вбачається сьогодні одним з найбільш продуктивних підходів до вирішення поставленої проблеми.

3. Виходячи з концептуальної схеми діяльності, в дисертаційній роботі розроблено і запропоновано концепцію та методику формування професійної моделі фахівця, які можуть виступати як апарат побудови цілого класу моделей, що імітують професійну діяльність фахівця та необхідний йому потенціал.

4. Побудована та досліджена професійна модель фахівця в сфері управління.

5. Розроблена загальна методика типологічного й порівняльного аналізу управлінських професій, а також підходи до ідентифікації уніфікованої та спеціалізованої складових управлінської праці.

6. Сформована професійна модель адміністративного керівника організації.

7. Здійснено рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів, а також аналіз можливостей їх подальшого розвитку, що включають наступні напрями: побудова та дослідження моделей процесів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців в сфері управління; розробка заходів щодо вдосконалення управління цими процесами; розробка моделі гіпотетичного абітурієнта та оптимізація процесу фахового відбору; моделювання особистості фахівця-управлінця; моделювання професійної діяльності та необхідного потенціалу для фахівців широкого спектру професій; визначення професійно-кваліфікаційних вимог до управлінців і розробка відповідних професійно-кваліфікаційних характеристик; розробка посадової та інструктивної документації для управлінців; динамічне вдосконалення на науковій основі безпосередньої практичної діяльності управлінців.

Основні положення дисертації опубліковані в таких працях:

1. Цегольник П. А. Транспортний менеджмент: моделювання професії // Матер. міжнар. наук.-техн. конф. "Проблеми автомобільного транспорту на сучасному етапі". - К.: УТУ, Транспортна академія України. - 1996. - С. 29-30.

2. Цегольник П. А., Ільченко В. Ю. Удосконалення управління комерційною діяльністю підприємства // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. "Сучасний менеджмент та маркетинг: проблеми підготовки фахівців". - К.: КПІ. - 1996. - С. 13-14.

3. Бідняк М. Н., Цегольник П. А. Дослідження проблеми уніфікації та спеціалізації в професійній управлінській діяльності // Матер. міжнар. наук.-техн. конф. "Проблеми транспорту та шляхи їх вирішення". - К.: УТУ, Транспортна академія України. - 1997. - С. 32-33.

4. Цегольник П. А. Сфера компетенції адміністративного керівника транспортної організації // Матер. міжнар. наук.-техн. конф. "Проблеми транспорту та шляхи їх вирішення". - К.: УТУ, Транспортна академія України. - 1997. - С. 58-57.

Сдано в печать 17.10.97. Подписано к печати 01.07.97.

Формат 60x84 1/16. Бумага писчая. Усл. печ. л. 0,93.

Физ. л. 1. Тираж 100. Заказ 1359.

ОПВТД ОАО ПТИ "Киеворгстрой". Киев, ул. Суворова, 4-6.

АНОТАЦІЯ

Цегольник П. А. Формування професійної моделі фахівця в сфері управління. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата державного управління за спеціальністю 25.00.03 - організація та управління в державних установах. - Українська Академія державного управління при Президентові України, Київ, 1997.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню, розробці методологічної концепції та методичного апарату моделювання професійної діяльності і потенціалу, необхідного фахівцю в сфері управління на основі комплексного дослідження професії. Розроблена методика реалізована при побудові професійної моделі адміністративного керівника організації.

Ключові слова: професійна модель, професійна діяльність, стандартний перелік, потенціал управління.

АННОТАЦИЯ

Цегольник П. А. Формирование профессиональной модели специалиста в сфере управления. - Рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата государственного управления по специальности 25.00.03 - организация и управление в государственных учреждениях. - Украинская Академия государственного управления при Президенте Украины, Киев, 1997.

Диссертация посвящена научному обоснованию, разработке методической концепции и методического аппарата моделирования профессиональной деятельности и потенциала, необходимого специалисту в сфере управления, на основе комплексного исследования профессии. Выработанная методика реализована при построения профессиональной модели административного руководителя организации.

Ключевые слова: профессиональная модель, профессиональная деятельность, стандартный перечень, потенциал управленца.

ANNOTATION

Peter Tsegolnik. Creating professional model of specialist on management, - Manuscript.

The Thesis for candidate of Sciences Degree 25.00.03 Management and administration in public organizations. Branch-public administration. - Ukrainian Academy of Public Administration by President of Ukraine, Kyiv, 1997.

The dissertation is dedicate to the scientifk substation off the working out off methodological conceptshen and methodical apparatus, off the modeling profession activity and capability with is necessary off complex investigation off profession. The methods made was realize in the building off professional model off the organization administrative maneger.

Key words: professional model, professional work, standard list, capability off maneger.

434614

AB 38.684